

Piotr Sobol-Kołodziejczyk, Marek Zielinski

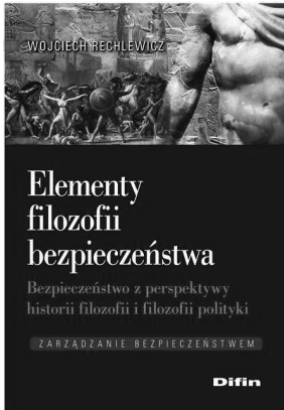
"Elementy filozofii bezpieczeństwa :
bezpieczeństwo z perspektywy
historii filozofii i filozofii polityki",
Wojciech Rechlewicz, Warszawa
2012 : [recenzja]

Bezpieczeństwo : teoria i praktyka : czasopismo Krakowskiej Szkoły Wyższej
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego 8/1, 131-133

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Piotr Sobol-Kołodziejczyk*

Marek Zielinski**

Wojciech Rechlewicz, *Elementy filozofii bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo z perspektywy historii filozofii i filozofii polityki*

[Difin: Warszawa 2012, 280 s.]

Wojciech Rechlewicz (ur. 1967 r.) jest z wykształcenia filozofem i zarazem socjologiem wywodzącym się ze środowiska kieleckiego. Jego zainteresowania badawcze obejmują filozofię polską ze szczególnym uwzględnieniem dorobku Szkoły Lwowsko-Warszawskiej¹. Co się zaś tyczy recenzowanej pozycji – nie jest ona jedyną w polskiej literaturze przedmiotu, która podejmuje problematykę bezpieczeństwa widzianego z perspektywy filozoficznej². Jej pełny tytuł odpowiada celom postawionym sobie przez autora (s. 12). Chodzi tu zarówno o wprowadzenie do samej filozofii i jej historii, jak i o wprowadzenie do klasyki filozofii polityki, a także o wprowadzenie do filozofii bezpieczeństwa. W świetle ostatniego z postawionych celów można więc stwierdzić, że książka ta powinna wnieść istotny wkład do nauk o bezpieczeństwie – stosunkowo młodej dziedziny badawczej, która w Polsce ukonstytuowała się dopiero w ostatnich latach. Rozprawa W. Rechlewicza jest o tyle cenna, że czyni to z filozoficznego punktu widzenia.

* Dr, adiunkt na Uniwersytecie Rzeszowskim.

** Dr, adiunkt w Wyższej Szkole Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach.

¹ Wśród najważniejszych prac autora należy zwrócić szczególną uwagę na książkę: W. Rechlewicz, *Zarys logiki ogólnej. Podręcznik dla studentów kierunków humanistycznych*, Kielce 2011.

² Jedyne pozycje książkowe w języku polskim, dotyczące tej tematyki to: R. Rosa, *Filozofia bezpieczeństwa*, Warszawa 1995; W. Pokruszyński, *Filozofia bezpieczeństwa*, Józefów 2013. Zob. także: J. Świniarski, *O naturze bezpieczeństwa: prolegomena do zagadnień ogólnych*, Warszawa 1997; J. Świniarski, *Filozoficzne podstawy edukacji dla bezpieczeństwa*, Warszawa 1999; R. Rosa, M. Lipińska-Rzeszutek, M. Kubiak, *Filozofia bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego: tradycja, współczesność, nowe wyzwania*, Siedlce 2007; R. Rosa, *Zarys polskiej filozofii bezpieczeństwa na tle europejskiej myśli polemologicznej i irenologicznej*, Siedlce 2011.

Strukturalnie recenzowana praca rozpoczyna się słowem wstępnym wyjaśniającym cel jej powstania i sygnalizującym zadania badawcze. Właściwy zaś trzon książki obejmuje szesnaście rozdziałów. W pierwszym z nich zostało omówione pojęcie filozofii i jej podstawowe zagadnienia. Rozdział drugi dotyczy terminu bezpieczeństwa w perspektywie aksjologicznej i metodologicznej. Rozdział trzeci obejmuje zagadnienia oscylujące wokół sokratejskiego intelektualizmu etycznego, natomiast rozdziały czwarty i piąty podejmują odpowiednio egzegezę filozofii Platona i zagadnienie idealnego państwa oraz arystotelesowską koncepcję syntezy i środka. W rozdziale szóstym podjęto zagadnienie epikureizmu w perspektywie spokojnego i bezpiecznego życia, zaś w rozdziale siódmym – stoicką filozofię niezależności od losu. Rozdział ósmy dotyczy idei „państwa Bożego” w ujęciu Augustyna. W rozdziale dziewiątym zarysowano główne tezy filozofii Tomasza z Akwinu. Rozdział dziesiąty stanowi sprawozdanie z koncepcji polityki bez moralności w ujęciu Niccolo Machiavellego. Z kolei rozdział jedenasty jest omówieniem renesansowych wizji idealnego państwa. W rozdziale dwunastym i trzydnastym zarysowano idee polityczne charakterystyczne dla brytyjskiego empiryzmu w ujęciu Thomasa Hobbesa i Johna Locke’a. Rozdział czternasty dotyczy myśli politycznych sformułowanych w ramach francuskiego oświecenia. Rozdział piętnasty omawia główne idee „przewrotu kopernikańskiego w filozofii” dokonanego przez Immanuela Kanta. W końcu – rozdział szesnasty dotyczy problematyki przewartościowania wszelkich wartości w ujęciu Friedricha W. Nietzschego. Pracę wieńczą krótkie wnioski oscylujące wokół bezpieczeństwa w świetle zagadnień ostatecznych i wybór literatury.

Recenzowana praca obejmuje dzieje filozofii począwszy od Sokratesa, skończywszy zaś na myśli F.W. Nietzschego. Brakuje w niej zatem rzetelnego omówienia problematyki wyznaczonej tytułem książki z punktu widzenia cesur czasowych przed Sokratesem i po F.W. Nietzschem, to jest filozofii przedsokratejskiej oraz filozofii dwudziestowiecznej i filozofii dwudziestopierwszowiecznej. Odnosząc się do tej ostatniej, takie postawienie sprawy wydaje się o tyle w pełni nieuzasadnione, że przecież problematyka bezpieczeństwa zyskała na aktualności dopiero w czasach nam współczesnych (co objawiło się chociażby dwiema wojnami światowymi, rozwojem badań nad bronią masowego rażenia, eskalacją terroryzmu w wymiarze globalnym i światowym kryzysem gospodarczym). Wypada przy tym podkreślić, że autor nie tłumaczy powodów takiego, a nie innego układu treści. Być może zatem należałoby pomyśleć o napisaniu drugiego tomu pracy podejmującego zagadnienie bezpieczeństwa w perspektywie filozofii współczesnej, gdzie warto odnieść się w szczególności do koncepcji Martina Heideggera, Theodora Adorno, Viktora Frankla, Noama Chomsky’ego, a także do współczesnej francuskiej myśli poststrukturalistycznej i oryginalnych koncepcji sformułowanych przez Francisca Fukuyamę.

We wstępie do recenzowanej pracy nie zostało dokonane w sposób jasny umiejscowienie filozofii bezpieczeństwa w systemie dyscypliny filozofii lub innych dyscyplin naukowych. Można się co najwyżej domyślać, niż wyraźnie to odczytać, że filozofia bezpieczeństwa sytuuje się na pograniczu nauk o bezpieczeństwie, filozofii polityki i filozofii społecznej, ponieważ w rozdziale drugim (s. 33–36) wymienione zostały jedynie dyscypliny i gałęzie nauki oraz filozofii, które pozostają z filozofią bezpieczeństwa w różnego rodzaju relacjach. W tym samym rozdziale (s. 28–30) nie została też sformułowana równościowa definicja pojęcia bezpieczeństwa, chociaż termin ten jest kluczowy dla rozważań prowadzonych w pracy. Wypada również zapytać, czy definicja ta miałaby być sformułowana na gruncie filozofii czy też nauk o bezpieczeństwie.

Omawiając dzieje myślenia filozoficznego przez pryzmat bezpieczeństwa, autor czyni to wprawdzie ze znanstwem, lecz zarazem odnosi się wrażenie, że prezentacja doktryn filozoficznych wybitnie nosi znamiona wybiórczości. Nie sposób bowiem zrozumieć, dlaczego na przykład autor drobiazgowo omawia renesansowe wizje państwa idealnego (s. 139–160), podczas gdy pomija niemal zupełnie heglowską filozofię państwa i prawa, popełniając na ten temat zaledwie kilka przyczynkarskich uwag (s. 235–236).

Lektura książki powinna nasuwać wrażenie, że kategoria bezpieczeństwa jest kluczowa dla zrozumienia i usystematyzowania zawartych w niej treści. Tak jednakże się nie dzieje. Jest tak, ponieważ omawiając poglądy poszczególnych filozofów, autor odnosi się przede wszystkim do ich epistemologicznego, ontologicznego i aksjologicznego wymiaru i na tej podstawie usiłuje zrekonstruować wątki dotyczące kwestii bezpieczeństwa. Taka strategia może być jednak złudna, gdyż możliwe jest postawienie zarzutu nadinterpretacji. Przecież Sokrates, Platon czy Tomasz z Akwinu nie stworzyli spójnego systemu filozofii bezpieczeństwa. Ich dociekania można co najwyżej zaklasyfikować jako refleksję z zakresu filozofii polityki lub filozofii społecznej mogącej służyć do późniejszych badań nad bezpieczeństwem lub zbudowania na ich kanwie pewnego systemu filozofii bezpieczeństwa. Takie podejście byłoby niezwykle cenne, o ile udałoby się wykazać, że rozstrzygnięcia filozofii społecznej lub filozofii politycznej mają bezpośrednie przełożenie na rozważania wyznaczane przez pojęcie bezpieczeństwa i na implikacje w zakresie nauk praktycznych dotyczących bezpieczeństwa.

Na wysoką ocenę zasługuje rzetelność badawcza i uczciwość intelektualna autora, która pozwala mu znosić utarte interpretacje poglądów filozoficznych. Jest to szczególnie widoczne w przypadku omówienia koncepcji sformułowanej przez F.W. Nietzschego. Autor demitologizuje bowiem przeświadczenie, że twórczość Nietzschego w jakimkolwiek stopniu przyczyniła się do ukonstytuowania się prawicowych ruchów antydemokratycznych, a w szczególności ideologii nazistowskiej (s. 267). Przykład ten potwierdza rzetelne opanowanie warsztatu badawczego i umiejętność obiektywnego podejścia do zagadnień trudnych i kontrowersyjnych.

Wprawdzie książka jest adresowana do studentów zarówno politologii i kierunków pokrewnych, jak i bezpieczeństwa narodowego i bezpieczeństwa wewnętrznego (s. 12), to jest dyskusyjne, czy cele postawione w pracy można zrealizować, mając na uwadze odbiorców książki oraz sposób prezentacji treści z zakresu wprowadzenia do filozofii, historii filozofii, filozofii polityki i filozofii bezpieczeństwa. Odnosi się bowiem wrażenie, że autor w jednej pracy chciał objąć bogactwo problemów i kwestii mających ponaddwupółtysiącletnią tradycję.

Publikacja wnosi istotny wkład w badania nad bezpieczeństwem z filozoficznego punktu widzenia. Zawiera też jednak usterki, które będą wymagały korekty w kolejnym wydaniu książki. Z technicznego punktu widzenia konieczne jest zamieszczenie indeksu rzeczowego. Ponadto w opracowaniu brakuje anglojęzycznego streszczenia, które umożliwiłoby odniesienie się do prezentowanych treści przez czytelników nieposługujących się językiem niemieckim. Jest to o tyle ważne, że ani w literaturze angielskiej, ani w piśmiennictwie niemieckim nie istnieją podobne prace z zakresu filozofii bezpieczeństwa³.

³ Zgodnie z danymi Karlsruher Virtuelle Katalog (KVK) dostępnymi *online*: www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html.